

İNFORMASİYALAŞDIRILMIŞ CƏMIYYƏT VƏ KİTABXANALAR

Bazar iqtisadiyyatına keçid şəraiti cəmiyyətin informasiyaya münasibətini dəyişmişdir. Bu ilk növbədə hər hansı bir səviyyədə qəbul edilən qərarlara görə məsuliyyətin artmasından irəli gəlir. Yeni şəraitdə informasiya yalnız təliyin səviyyəsinin artırılması vasitəsi deyil, həm də qərarların qəbulu üçün real vasitədir.

Yaşadığımız informasiyalaşdırılmış cəmiyyət elə bir cəmiyyətdir ki, onun inkişaf səviyyəsi həlledici dərəcədə toplanmış və istifadə olunmuş informasiyanın həcmi və keyfiyyəti onun sərbəstliyi və istifadə əlverişliliyi ilə ölçülür. Belə cəmiyyətdə birincilik informasiya sənayesinə mənsub olur. Elə bir vahid informasiya sistemi yaradılır ki, o bəşəriyyət tərəfindən toplanmış və istifadəçiyə lazım olan bütün informasiyaların əldə edilməsini təmin etsin. Belə şəraitdə informasiya dövlətin əsas ehtiyat mənbəyi olur. Eyni zamanda informasiya bazarı, o cümlədən informasiya təəkkürü, informasiya davranışı, informasiya mədəniyyəti, informasiya həyat tərzii və s. yaranır.

Qeyd edək ki, informasiyalaşdırılmış cəmiyyət insanların sosial-iqtisadi aktivliyinin bütün növlərindən üstün olan informasiya məhsulu istehsal edən və informasiya xidməti göstərən cəmiyyətdir. Bu cəmiyyət dünyada baş verən sosial inqilabın və informasiya texnologiyasının birləşməsi nəticəsində meydana gəlmişdir.

İnformasiyalaşdırılmış cəmiyyəti müəyyən edən termin 1966-cı ildə Yaponiyada bir qrup elmi mütəxəssislər tərəfindən işlənmişdir. Bundan başqa informasiyalaşdırılmış cəmiyyət anlayışına bir çox dünya alimləri və mütəxəssisləri müraciət edirlər. Bu da informasiyalaşdırılmış cəmiyyət anlayışını müəyyən edən amilin mövcud olduğunu göstərir. Bu anlayışlarda daha yığıcam, lakin kifayət qədər həcmli olan İ.A. Rakitova məxsusdur:

-Hər bir insan, hər bir təşkilat üçün informasiyanın ümumaçıq olması;

-Informasiyanın ümuməçliqlığının real təminatı. İlk növbədə texniki informasiyanın, informasiya texnologiyasının müasir səviyyəyə uyğun şəkildə təşkili;

-Informasiyanın istehsalı. Cəmiyyətin bütün sahələrində müxtəlif istiqamətlər üzrə həyat fəaliyyətini təmin etmək və inkişaf etdirmək üçün lazımı miqdarda informasiya istehsal etmək. Bu işin həyata keçirilməsi elmi əsaslara söykənməli, kompüter texnologiyasından istifadə edilməlidir.

Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin qəbul etdiyi «Informasiya, informasiyalaşdırma və informasiyanın mühafizəsi haqqında» Qanununda informasiyalaşdırılmış cəmiyyət anlayışına belə tərif verilir: «Informasiyalaşdırılmış cəmiyyət işçi qüvvəsinin əksər hissəsinə informasiyanın, xüsusilə onun yüksək keyfiyyət səviyyəsi olan biliyin istehsalı, mühafizəsi, reallaşdırılması ilə məşğul olan cəmiyyətdir» (1).

Qeyd edək ki, informasiyalaşdırılmış cəmiyyətin yaradılması cəmiyyətin informasiyalaşdırılmasından başlayır. Informasiyalaşdırma dünyanın vacib elmi-texniki prosesi olub, müasir cəmiyyətin inkişaf faktoruna çevrilməkdədir. Informasiyalaşdırma hüquqi şəkildə obyektiv olaraq bizim ölkəmiz üçün də zəruridir. Azərbaycan Respublikasının informasiya haqqında qanununda informasiyalaşdırma anlayışına belə tərif verilir: «Informasiyalaşdırma - informasiya ehtiyatlarının formalaşdırılması, təqdim edilməsi, istifadə olunması əsasında dövlət hakimiyyəti və yerli özünü idarə orqanlarının təşkilati-hüquqi və mülkiyyət formalarından asılı olmayaraq, bütün müəssisə, idarə və təşkilatların, vətəndaşların informasiya tələbatlarının və bu sahədə hüquqlarının təmin edilməsinin optimal şəraitinin yaradılması üçün təşkilati, sosial-iqtisadi və elmi-texniki prosesdir» (1).

Informasiyalaşdırılmış cəmiyyətin yaradılması və daha da təkmilləşdirilməsi və verilməsi prosesi ilə əlaqədar olduğundan müasir cəmiyyətdə hər cür informasiyanı cəmiyyət üzvləri arasında yaymaq qarşısına məqsəd qoyan, informasiya resurslarını toplayıb saxlayan, onu əsrdən-əsrə, nəsildən-nəslə ötürən informasiya müəssisələrinin ən böyük vəsiləsi kitabxana sistemləridir.

Bizə məlumdur ki, kitabxanalar informasiyalaşdırılmış cəmiyyətin əsas atributlarından biri hesab olunur. Kitabxanaların əsas məqsədi əsrlər boyu cəmiyyətin informasiya tələbatını ödəmək olmuşdur. Lakin informasiyalaşdırılmış cəmiyyətdə artıq bu proses müərkəbləşmişdir. Başqa sahələrdə informasiyalaşdırma ilə bağlı yaranan problemlər cəmiyyətdə fəaliyyət göstərən kitabxanalar qarşısında də həllini gözləyən problemlər yaratmışdır.

Məlumdur ki, gündəlik həyatımızda kompüter texnologiyasının sürətlə daxil olması hər bir şəxsin informasiyanı tez əldə etmək imkanı yaratmışdır. Tez və sərfəli informasiyanı almaq və ötürmək informasiya bolluğu və informasiyanın tez köhnəlməsi bir çox kitabxanalar qarşısında xoşagəlməz vəziyyət əmələ gəlməsinə səbəb olmuşdur.

Qeyd etmək lazımdır ki, bir çox xarici ölkə kitabxanaları informasiyalaşdırılmış cəmiyyətə keçidlə əlaqədar öz strategiyasını hazırlayırlar. Informasiyalaşdırılmış cəmiyyətin inkişafı artıq elektron kitabxanaların yaranmasına gətirib çıxarmışdı. İnternet beynəlxalq şəbəkə texnologiyasının sürətli inkişafı kitabxanaların qarşısında böyük perspektivlər yaradır. İnternet xidmətindən istifadə informasiyalaşdırılmış cəmiyyətdə kitabxanaların rolunu daha da genişləndirir. Buna görə də müasir dövrdə kitabxanalar kompleks şəkildə informasiyalaşdırılmalıdır. Bunu dünya təcrübəsi göstərir.

Inkişaf etmiş bir çox ölkələrdə kitabxanaların informasiyalaşdırma işinin ilkin mərhələsini kompüterləşmədə görürlər. Yeni kitabxana prosesləri bütünlükdə kompüterləşdirilməlidir. Kompüterləşdirmədə əsas bunlar nəzərə alınır:

- informasiyalaşdırmanın strategiyasının seçilməsi (məqsəd, məsələ, vasitə, mərhələ və s.)
- kompleks yanaşma (bütün göstərilən prosesləri kompüterləşdirmək);
- istifadəçilərin tələbatının orientasiyası;
- internetə çıxış üçün telekommunikasiya imkanlarından istifadə;
- kitabxanaçı kadrların elektron vasitələrdən istifadə üçün professional və psixoloji hazırlığı.
- əməyin yüksək səviyyəli təşkili üçün sanitar-gigiyenik normalara əməl olunması.

Kitabxanalarda kompüterləşdirmə işi ilə texniklər və programçılar yox, məhz kitabxanaçılar bu işi həyata keçirmək qabiliyyətinə malik olmalıdırlar. Ümumilikdə respublikamızda yeni cəmiyyətə keçidlə əlaqədar kitabxana işi informasiyalaşmalıdır. Lakin respublikada bu sahədə politoloq şəxslərin olmaması və dövlət vəsaitinin aşağı olması bu işin real təminatına imkan vermir. Respublikada kitabxanaların dövlət səviyyəsində informasiyalaşdırılması bu şərtlərlə həyata keçirilə bilər:

- kitabxanalarda informasiyalaşdırmanın vəziyyətinin öyrənilməsi;
- informasiyalaşdırma təcrübəsini genişləndirmək və yaymaq;
- kitabxanalarda informasiyanın professional standart modelinin hazırlanması;

-Azərbaycanda informasiyalaşdırma məqsədilə dövlət səviyyəli proqramın hazırlanması.

Bu cəmiyyətdən kitabxanalar fəaliyyətsiz nə isə gözləyə bilməz, onlar məhz öz fəaliyyətləri nəticəsində inkişaf edə bilərlər. Kitabxanaların gələcək perspektiv inkişafı bu göstərilən şərtlər əsasında reallaşa bilər.

ƏDƏBİYYAT

1. «*Informasiya, informasiyalaşdırma və informasiyanın mühafizəsi haqqında*» Azərbaycan Respublikasının Qanunu // Azərbaycan.-1998.-23 iyun.

2. Хәлəfov А.А. *Информационизация общества и ее проблемы* // Республика.-2002.-17 апр.

3. Колин К.К. *Информационная цивилизация - какой она будет?* // Библиотечное дело.-2001.-№5.-149 с.

4. Коробкина Г.Е. *Информатизация как необходимое условия организации информационного обслуживания пользователей.* <http://www.rda.ru.8100/or/com;tel/14/2-4.html/>

Мехри Джафарова

ИНФОРМАТИЗИРОВАННОЕ ОБЩЕСТВО И БИБЛИОТЕКИ

РЕЗЮМЕ

Современное общество называется информатизированным обществом.

Информатизированное общество возникает в результате синтезе новой социально-глобальной революции и телекоммуникационной технологии.

В данной статье характеризованы место библиотек их перспективные направление в информатизированном обществе.